

POSOF YÖRESİ AĞITLARI

Şevket Kaan GÜNDOĞDU

Ölen kişinin arkasından söylenen ve ölüm hadisesini hikâye eden ağıtlar, aynı zamanda hasretlik, hastalık, kaza, kıtlık, tabii afet, yangın, göç, savaş gibi acı veren olaylar karşısında da söylenmiş anonim şiirlerdir.

Şükrü Elçin ağıt'ı şöyle tarif eder: "İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme, korku, telâş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, düzenli düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türküler."¹

Ağıtların dilimizdeki ilk karşılığının *sagu* olarak anıldığı bilinmektedir. *Tarama Sözlüğü* tanımına göre *sagu*, "Ölünün iyiliklerini duyuran ağıt ve mersiye" anlamına gelmektedir.² Anadolu'da *sagu* kelimesinin, XV-XVI. yüzyıldan itibaren yerini zaman içerisinde ağıta bırakmış olduğu söylenebilir.³

Anadolu'nun büyük kesiminde ağıt olarak bilinen bu söz, bazı yörelerimizde değişik şekillerde adlandırılmaktadır. Farklı adlar verilmiş olsa da ağıt, diğer Türk coğrafyalarında da var.⁴

Biz, Posof yöresinde söylenegelen ağıtlardan bazı derlemeler yaptık. Bunlara ilâveten daha önce yayımlanmış ağıtlara da işaret edeceğiz.

1. Şehit Üzeyir'e ağıt

Üzeyir, Posof'un Binbaşı Eminbey (Cilvana) nahiyesinde askerdir. Köylüler ve bölük tarafından çok sevilen, sürekli devriye gezdiği zaman Kur'an-ı Kerim'i elinden düşürmeyen biridir. Bir hafta sonu serinlemek için köyün yakınında bulunan *Ayaz Göl*'e yüzmeye gider ve oradan çıkamaz. Cansız bedeni günler sonra, dalgıçlar tarafından çıkartılır. Şehidin haberini alan ailesi Yozgat'tan gelerek götürmek istese de, köy halkı; Üzeyir'i çok sevdiklerini belirterek, onun köyde defnedilmesini ister. Köyün camisinin minaresi de yeni yapılmıştır. İlk sala Şehit Üzeyir için okunduktan sonra, köy mezarlığında defnedilir. Köyün genç kızları ise şu ağıtı yakarlar:

Ayaz Göl

Nahiyenin minaresi yapıldı,
Yapıldı da ezenleri oxundi,
Üzeyir de o dünyaya satıldı,
Muradım almaya qoymadı felek,
Gülüm qoncaydı soldurdi felek.

Sabah oldı, telim borusı vuruldi,
Bütün esgerler hep telime düzüldi,
Üzeyir nerde, diye çavuş daraldı,
Muradım almaya qoymadı felek,
Gülüm qoncaydı soldurdi felek.

Qaraqol öğünde bir böyük havli,
Esgerin belinde palasxa bağlı,
Kimisi nişanni, kimisi evli,
Muradım almaya qoymadı felek,
Gülüm qoncaydı soldurdi felek.

Misafım bavulda basılı qaldı,
Elbisem asxida asılı qaldı,
Nişannım orada küsülü qaldı,
Muradım almaya qoymadı felek,
Gülüm qoncaydı soldurdi felek.

Hemen dalgıçlar suya daldiler,
Su içinde olduğumi gördiler,
Cesedimi su içinden çardiler,
Muradım almaya qoymadı felek,
Gülüm qoncaydı soldurdi felek.

Qardaşım gendini suya atiyer,
Arxadaşlar bıraxmıyer, tutiyer,
Cesedim de su içinde yatıyer,
Muradım almaya qoymadı felek,
Gülüm qoncaydı soldurdi felek.

Anama söyleyin mumları yaxmasın,
Al eham örtünüp yola çıxmasın,
Üzeyir gelür diye yola baxmasın,
Muradım almaya qoymadı felek,
Gülüm qoncaydı soldurdi felek.⁵

¹ Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1981, s. 287.

² Tarama Sözlüğü V, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996, s. 3245.

³ Muhan Bali, Ağıtlar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 17.

⁴ Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 8-9.

⁵ Kaynak Kişi: Büseyne Öner, 1956 doğumlu, Posof - Binbaşı Eminbey (Cilvana) köyünden, İlkokul mezunu, Ev Hanımı.

Badele (Türkgözü) köyü.

2. Bedoş'un ağıtı

Sarıçiçek (Hertus) köyünden Bedrettin adında biri, ilk Türk işçilerle birlikte Belçika'ya gider. Bir süre orada çalışıp para biriktirir. Oradaki hayata ayak uyduramayacağı düşüncesiyle köyüne geri döner. Dönerken, biriktirdiği paralarıyla ve yakınlarının yardımıyla yeni bir traktör alır. Bu traktör aynı zamanda Posof yöresinin de ilk traktördür! Çevrede mazot bulunmadığından mazot almak için iki arkadaşıyla birlikte Ardahan'a gider; orada bir gece kalır. Sabah kalktığından arkadaşlarına rüyasında kazayla ilgili şeyler gördüğünü anlatsa da, yola koyulurlar. Ulgar Dağı'nın zirvesine doğru çıkarken vites değiştirmek ister ve o anda traktörü geri kaçırarak tepeden atar. Kim tarafından yazıldığı bilinmeyen bu ağıtın, Bedrettin Efendi'nin ağzından yakınları, sevenleri tarafından söylendiği muhtemeldir. Anonim olarak Posof'ta söylenen yaygın ağıt şöyledir:

*Belçika'da pek az kaldım,
Beğenmedim geri geldim,
O hevesle motor aldım,
Binenlere selam olsun.*

*Ardahan'da gece kaldım,
O gece rüyamı gördüm,
Varamadım yolda kaldım,
Getirene selam olsun.*

*Yolu getirdim yarıya,
Bakamadım ben geriye,
Sevgili bacım Huri'ye,
Enişteme selam olsun.*

*Köpürdüm ben coşamadım,
Dağ başını aşamadım,
Fedli, Necdet arkadaşım,
Kalanlara selam olsun.*

*Başımda baykuşlar ötti,
Felek aşım zehir kattı,
Direksiyon karnıma battı,
Kurtarana selam olsun.*

*Bacamızda kara tütün,
Çocuklarım kaldı yetim,
Durmayın motoru satın,
Alanlara selam olsun.⁶*

3. Nakosar Ormanı'na ağıt

Posof'un Arılı (Zedezümde) köyünden olan Noksânî mahlûslı Mehmed Hoca (1857-1949), köylerinin yakınında bulunan Nakosar adlı ormanlık alanının, çevre köyler tarafından mısır tarlası açılmak amacıyla yok edilmesine üzülen, 1909 yılında söylediği ağıtın bir kısmı şöyledir:

*Üçyüzyirmibeşte oldu perişan,
Virandır vatanın, yerin Nakosar.
Kül koydun gözüven, toprak da başan,
Kalmadı namusun, arın Nakosar.*

*.....
Öküz Yatağı'nda bir doruk kaldı,
Onu da Eşref'in Kuçet'i çaldı,
Noksânî görüben yazığı geldi,
Hani senin huluskarın Nakosar.⁷*

4. Tren kazasında ölenlere ağıt

Kore Harbi zamanı savaşa gidecek olan askerleri taşıyan iki trenin Sivas'ta çarpışması sonucu birçok kişi ölmüş veya yaralanmıştır. Bunlar arasında Posof'un Türkgözü (Badele) köyünden olan askerler de vardı. Haberin köye ulaşmasından sonra arkalarından şu ağıt yakılır:

⁶ Ünal Kalaycı, Ağıt Derlemesi, Başkanî'ten Posof'lunun Sesi Dergisi, Yıl 10, Sayı 16, Haziran 2013, s. 10.

⁷ M. Fahrettin Kırzioğlu, *Edebiyatımızda Kars II*, İstanbul 1958, s. 78-79.

*Tren geldi bir sıraya düzüldi,
Sevkiyat olanın benzi bozuldu,
Künyemiz Kore diye yazıldı,
Mendilim verin nazlı bacıma,
Ağlasın validem, sürsün saçına.*

*Sivas'tan geliyor bir qara bulut,
Qalmadı arkadaşlar sağlıxdan umut,
Qahpe felek qıydı, sılayı unut,
Omma şoför omma belim büküldü,
Rayların üstüne qanım töküldü.⁸*

5. Ölen yeni damada ağıt

Türkgözü (Badele) köyünden olan Cemal Üzüm, evlendikten iki gün sonra vefat eder. Bu genç damadın ölümüne köy halkı ve yakınları çok üzülür. Düşünde yemek yapılması için ev önüne konulan kazanlar kalkmadan, aynı kazanlarda su kaynatılarak, genç damadın cenazesi yıkanır. Bu üzücü olayın üzerine köyde şu ağıt yazılmıştır:

*Dün gece rüyamda gördüm düşümi,
Axlım ile hayra yordum işimi,
Dedim Yarep, saxla civan başımı,
Genç iken gülümü soldurdi felek.⁹*

6. Boğulan genç kıza ağıt

Kaleönü (Agara) köyünden bir genç kız, alışverişe giden akrabalarıyla birlikte, onların traktörüyle Posof ilçe merkezine gider. Alışverişlerini bitirdikten sonra, yine aynı traktörle köyüne dönerken, köprüden geçen traktörün aniden sarsılması sonucu dengesini kaybederek dereye düşer ve boğulur. Bu hazin olay üzerine köyde şu ağıt yakılır:

*Köyümden çıkarken, söyledim güldüm,
Anama veda edip döncem dedim,
Ecel defterimi elime aldım,
Bana mezar oldu bu kanlı ırmak.*

*Köyüme dönerken hep Allah sözüm,
Köprüniün ortada kamaştı gözüm,
Anneme söyleyin suya düştü kızın,
Bana mezar oldu bu kanlı ırmak.¹⁰*

Kaan Gündoğdu Lütfiye Kaya ile.

7. 1830 Ahıska ağıtı

XVIII-XIX yüzyılın ünlü âşıklarından biri olan Posof'un Hevat (Aşıküzeyir) köyünden Âşık Üzeyir/Fakirî, 1828 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Rusya'ya bırakılan Ahıska için söylediği ağıttan:

*İndim ovasına bir göz gezdirdim,
Gördüm El'in bahçe, barı bozulmuş,
Yüreğim tutmadı bir daha bakam,
Taş, toprağı ağlar, bendi çözülmüş.*

*.....
Bu Fakir âh eder kanlı yaş döker,
Esirdir Ahıska, boynunu büker,
Tezden çâre kıla, bir Şâhî Hünkâr,
Nice diyem, bahtın kara yazılmış.¹¹*

8. 1830 Sinor (sınır) kesilmesine ağıt

Aynı Âşık Üzeyir/Fakirî'nin Ahıska'nın sınır ötesinde kalmasından dolayı yazmış olduğu bir diğer ağıt da şöyledir:

*Hey kardaşlar, yanak yanak ağılıyak,
Ölkemiz sultanı elden gidiyor!
Al, yeşili döküp kara bağılıyak,
Âl-Osman'ın şânı elden gidiyor.*

*.....
Kâfir Moskofa baş öлке verilir,
Kesilir sinorlar, korgan kurulur,
Yedi yerden Fakîr beli kırılır,
İslâm'ın vatanı elden gidiyor.¹²*

⁸ Kaynak: Lütfiye Kaya (1929), Posof-Türkgözü (Badele) köyünden, ilkokul mezunu, ev hanımı.

⁹ Kaynak: Lütfiye Kaya. Not: Bu ağıt daha uzun olup, Lütfiye Hanımın yaşlılığından dolayı tamamını hatırlayamadı. Aynı köyden soruşturduk fakat başka bilen de çıkmadı.

¹⁰ Kaynak: Safiye Kartal (1945), Posof-Uğurca (Yukarı Cacun) köyünden, ilkokul mezunu, ev hanımı.

¹¹ Mamaşlı M. Kuzu (Fahrettin Kırzioğlu), 1828'de Moskofların Yakıp Yıkarak Ele Geçirdiği Ahıska Üzerine Halk Deyişlerimizden, Kars İli Dergisi (Çıldır Ardahan Hanak Posof Özel Sayısı), Sayı I, 1966, s. 45.

¹² Agm.